

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

До професійно-значимих якостей особистості викладача належать педагогічні здібності – сукупність особистісних якостей і здібностей, які інтегруються у певні спеціальні, моральні, психологічні та фізичні здатності.

Педагогічні здібності – сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення.

В. А. Крутецький виділив такі педагогічні здібності: дидактичні, організаційно-комунікативні, особистісні.

Педагогічні здібності передбачають:

- відповідну спрямованість викладача;
- ділові якості (спеціальні педагогічні уміння, навички, досвід);
- риси характеру (вміння спілкуватися з тими, хто навчається);
- знання індивідуальних особливостей тих, хто навчається;
- психологічну культуру – здатність тонко відчувати настрої, переживання тих, хто навчається.

Необхідним компонентом педагогічної майстерності є професійно-значимі особистісні риси та якості і гуманістична позиція викладача. Особистість викладача багатогранна за своєю сутністю. Не кожна людина може стати викладачем. Для оволодіння професією викладача потрібна досить жорстка структура здібностей, особистих якостей і певних соціально- психологічних нахилів.

Особистість викладача характеризується професійно-педагогічною спрямованістю, в основі якої є потреба у педагогічній діяльності. Викладачеві притаманні інтерес до педагогічної діяльності, схильність до неї, розвинене почуття відповідальності за якість навчання і виховання. Майстер педагогічно праці повинен мати цілеспрямованість, рішучість, ініціативність, витримку, самовладання, наполегливість, педагогічні й організаторські здібності (педагогічна спостережливість, педагогічна уява, педагогічне мислення, педагогічний такт, мова викладача, педагогічна техніка).

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОСТІ ВИКЛАДАЧА.

Основні вимоги до особистості викладача:

- високий рівень підготовки за спеціальністю;
- широка наукова ерудиція;
- знання методології науки, її останніх досягнень;
- основних етапів її розвитку і зв'язків з іншими науками;
- широкий політехнічний кругозір;
- уміння бачити перспективи розвитку науки і техніки;
- використовувати результати прогнозування у навчальному процесі.
- високі моральні якості, особистий приклад і авторитет.

Звичайно ті, хто навчається, уже заздалегідь добре поінформовані про викладача, і це у певному ступені може визначити успіх викладача. Його оцінюють за професійною майстерністю, знаннями, особистими якостями, внеском у науку. Ці обставини і створюють сприятливу передумову виховного впливу викладача на тих, хто навчається в аудиторії, так і поза заняттями.

Молоді притаманна довірливість. Тому доброта – одна із вирішальних якостей особистості викладача і вагомий виховний засіб. Доброта, чуйність, поважне ставлення і ввічливість мають особливе значення. М. Ключко писав: «Доброта потрібна для пом'якшення справедливості». Інформація із уст людини, яка користується авторитетом і повагою, засвоюється швидше і легше.

Важливою якістю викладача є його соціальна сумісність у колективі, здатність критично оцінювати свій досвід, визнавати і виправляти свої помилки.

О. М. Пехота вважав, що саме індивідуальні особливості викладача становлять базову основу його професійної індивідуальності, а особистісно-суб'єктивні – сутісну.

Н. В. Кузьміна запропонувала свою модель готовності до педагогічної діяльності, згідно з якою успішному розв'язанню різноманітних педагогічних завдань сприяють:

- 1) комплекс знань (суспільно-політичні й культурні знання); знання навчальної дисципліни, засобів педагогічної комунікації, особливостей тих, хто навчається, переваг і недоліків власної діяльності;
- 2) стимули та мотиви діяльності;
- 3) спрямованість особистості викладача;
- 4) педагогічні здібності;
- 5) професійно-значущі якості особистості викладача.

Викладач повинен розвивати у собі такі якості: працьовитість, завзятість, відповідальність, обов'язковість, принциповість, рішучість, дисциплінованість, стійкість самовідданість, терпеливість, колективізм і товариськість, чесність, правдивість, людяність, високу моральність, порядність, дружелюбність, чуйність до людей, доброзичливість, гідність, скромність і простоту. У викладача мають бути добре розвинені уява і фантазія, без них неможлива творчість – ні інстинктивна, ні довільна, ні інтуїтивна.

Викладач повинен з повагою ставитися до тих, хто навчається, постійно виявляти цікавість до їхнього життя та діяльності. Досвідчених викладачів характеризують педагогічний оптимізм, цілеспрямованість і наполегливість у досягненні поставленої мети, високе почуття відповідальності за результати своєї роботи, самокритична оцінка досягнутого.

Професійні знання, навички і вміння вдосконалюються тільки у практичній діяльності, у процесі викладання і є фундаментом створення індивідуального стилю викладача, його методики викладання. Одні й ті самі знання, навички і вміння під впливом індивідуальності стилю викладача набувають нового відтінку і різної ефективності. Отже, знання, навички й вміння тільки при правильній індивідуальній інтерпретації можуть формувати педагогічну майстерність.

Викладач завжди є своєрідною моделлю для наслідування, прикладу, зразка, які особливо потрібні майбутнім фахівцям.

3. МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ ВИКЛАДАЧА.

Моральна готовність викладача до педагогічної діяльності відображає сукупність моральних принципів, норм, почуттів, цінностей, переконань та ідеалів, які він перетворює у мотивацію своєї педагогічної діяльності і повсякденної поведінки.

Без високих моральних якостей ніяка майстерність, ніякі прийоми і методи не забезпечать створення тієї довірливої, творчої обстановки, умов педагогічного спілкування з тими, хто навчається, за яких тільки й можлива їхня мобілізація, мотивація успішного засвоєння навчальної дисципліни. Моральні якості викладача мають вирішальне значення у здобутті ним авторитету, без якого ніяке навчання і виховання немислимі.

Уміння перетворити у життя моральні цінності характеризують рівень моральної культури, під якою розуміється дотримання всієї сукупності моральних норм поведінки, що установилися у суспільстві.

Моральний авторитет викладача – це сила морального впливу, що спирається на особистісні духовні якості, які отримали визнання у оточуючих. Моральний авторитет залежить не стільки від посади, стану, скільки від особистих якостей. Якщо раніше ідеальний викладач сприймався тими, хто навчається, насамперед як «викладач», то тепер ідеальний викладач сприймається насамперед як «авторитетна особистість». З цієї позиції викладач і створює систему взаємовідносин з тими, хто навчається. Треба, щоб викладача поважали не лише як викладача, а як професіонала у своїй справі, як розумну людину. Викладач повинен завойовувати авторитет, насамперед, знаннями, досвідом.

МОРАЛЬНІ НОРМИ ВЗАЄМИН ВИКЛАДАЧА З ТИМИ, ХТО НАВЧАЄТЬСЯ:

- високі моральні якості: сумлінність, чесність, працьовитість, справедливість, принциповість, моральна чистота, правдивість, скромність і самовідданість;
- обстановка взаєморозуміння, що створюється глибокою взаємною повагою та довірою;
- об'єктивність при оцінюванні знань і умінь;
- душевна чуйність, теплота при спілкуванні. Ці якості мають бути щирими, непідробними і проявлятися у всіх життєвих ситуаціях;
- безкорислива допомога тим, хто навчається, у важкі хвилини життя;
- розв'язання моральних конфліктів не методом адміністративного тиску, а шляхом знаходження розумних рішень;
- довіра до думок навчальної групи;
- уміння не розподіляти тих, хто навчається, на любих і нелюбих;
- непримиренне ставлення до зла, несправедливості, нечесності, моральної неохайності;
- викладач не зловживає довірою тих, хто навчається, не нагадує їм про давно врегульовані конфлікти;
- у стосунках викладач знаходить потрібний тон, враховуючи індивідуальні особливості;
- чуйність і емпатія;
- урахування насамперед інтересів тих, хто навчається.

Що б ті, хто навчається, не казали про позитивні якості викладача, вони завжди на одне з перших місць ставлять справедливість. До такої якості викладача вони ставляться із якоюсь хворобливою вимогливістю.

Моральні якості як сталі риси свідомості й поведінки особистості не є якимось застиглим утворенням. Вони постійно розвиваються і

вдосконалюються.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю. – К.: Знання України, 2004. – 804 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. Підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. – Том 1 (Третє видання). – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
3. Гуревич П. Философия культуры: учебник для вузов. – М.: Nota bene, 2000. – 236 с.
4. Конев В. А. Культура и архитектура педагогического пространства // Вопросы философии. – 1996. – № 10. – С. 46 – 57.
5. Мороз О. Т., Сластьонін В. О., Діліпенко Н. І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навч. посібник. – К. 1997.
6. Мороз О., Юрченко В. Підготовка майбутнього викладача вищої школи: психолого – педагогічний ракурс // Наукові записки. – К.: МПУ ім. М. П. Драгоманова, 2001.
7. Слостенин В. Рефлексивная культура и профессионализм учителя // Педагогическое образование и наука: научно – методический журнал. – 2005. – №3. – С. 35 – 42.